

ח'רבת-אל-מלאחה בעמק עכו

באביב תרצ"ז גלה ה' לוי, תושב נהריה, אבן-מיל רומאית בשדות שמדרום למושבה, במרחק של מאתיים מטר בערך משפת הים התיכון. במקום זה נתגלו גם שרידי הכביש הרומאי, שנמשך מעכו צפונה לערי פיניקיה. אבן-מיל זו מעניגת מכמה בחינות: ראשית מראה היא, כי הכביש עבר קרוב מאד לשפת הים, ושנית נזכרים בכתובת החרוטה עליה שמות המקומות Gedru (היום ג'דרו בעמק עכו) ו-Nea Colonia¹. את האבן בדקתי ביחד עם חברי ה' פ. בר-אדון בחדש ניסן אשתקד; בקיץ הועברה על-ידי ה' מחולי, מפקח העתיקות במחוז הצפון, לבית הנכות הממשלתי בירושלים ובקרב תפרסם ב-QDAP. בשבוע שעבר הודיע לי ה' א. טל על שרידי רצפת פסיפסים, שראה על חוף הים כ-3 ק"מ מדרום לנהריה. בקרתי במקום עם ה"ה בר-אדון וקפלן ובדקנו את השרידים. כמו כן בקרנו ביחד עם השומר ב. בכפר אל-מזרעה ואספנו ידיעות על המקום מאת הפלאחים.

נתברר לנו, כי זהו שטח חורבות גדול למדי המשתרע על גבעה שעל חופו הצפוני של ואדי-למג'נונה, במרחק של כמה עשרות מטרים מהים. המקום הזה הנקרא בפי הערבים ח'רבת-אל-מלאחה איננו רשום בשום מפה. המרחק מעכו הוא 7 ק"מ וכן המרחק מאכזיב (א-זיב). אין להטיל ספק בדבר, כי נקודה זו שמשה תחנה קטנה לסוחרים ולעוברי-אורח בכביש הרומאי מצפון לעכו. במדרונותיה הדרומי והמערבי של ח'רבת-אל-מלאחה מצאנו מספר מערות קברים, אחדות פתוחות ורובן סתומות. לפי דברי הפלאחים נשדדו המערות לפני 40 שנה בערך והחפצים, שנתגלו בתוך הקברים, הוצאו למכירה בתור "ענתיקאת". אחת המערות שבדקנוה היא מערת-קברים טיפוסית מהמאות הראשונות אחר ספה"נ. נכנסים לחדר מרובע (כ 2.50 x 2.50 מ') וגבוה למדי (2 מ' ומעלה), שבשלת קירותיו חצובים ארקוסולים: בקירות שמשני צדי הפתח — ארקוסולים בעלי שלש קבורות חצובות באצטבאות ובקיר האחורי — ארקוסול ובו שלש קבורות בצורת ארונות מתים החצובים בסלע. תקרת החדר שטוחה, כדוגמת תקרות אחדות במערכות הקברים שבשיך אבריק. ואף-על-פי שמערה זו מצטיינת בטעמה הארדיכלי ובסימטריה, הרי לא נמצא על קירותיה שום סימן של ציור או של כתובת. מובן מאלי, כי הקברים נשדדו כלי.

על פני הגבעה דרומה לשיא מצאנו שרידי רצפת פסיפסים מגוונת

1) הקריאה Nea Col[onia] לפי מ. אבי-יונה.

(הצבעים העיקרים הם: אדום, כחול כהה, חום ולבן). שאת שטחה אין אפשרות לקבוע בלי חפירות, אבל קרוב לוודאי, שהוא עולה על 20 מ"מ. הפסיפסים קטנים מאד (0.60 — 1 סמ"ר) ומצטיינים הם בעבודתם היפה. במקומות אחדים מצאנו, כי הקישוט שעל רצפת הפסיפסים מורכב מצורות גיאומטריות שונות, אולם ברובה הגדול עוד מכוסה הרצפה שכבת אדמה. לא עלה בידינו להתחקות אל תכנית הבית ולמצוא שריד כל שהוא של הקירות או של היסודות; אבל שרידי העיטורים הנאים, רובם משיש לבן, שמצאנו בתוך השפך, מוכיחים, כי במקום הזה עמד בנין מפואר. שברים רבים של רעפי־חרס, המפוזרים על פני הקרקע, מראים, כי הבית היה מכוסה גג־רעפים. את הבנין נוכל ליהס למאה השלישית אחר ספה"נ, אם לדון לפי הרצפה, שברי כלי החרס, terra sigillata ויתר המציאות.

במרחק של כמה מטרים ממזרח לרצפה זו מצאנו שרידי רצפת פסיפסים מגוונת הדומה לראשונה.

חוף משרידי הבנינים שעל הגבעה מענינות גם הברכות, החצובות בסלע והמטויחות מבפנים, שבמדרונה המערבי של הגבעה. ברכות אלה. שאחת מהן מצטיינת במדותיה הגדולות, שימשו, כנראה, לייצור מלח. כמו כן מצאנו מדרגות חצובות בסלע, שהובילו מהגבעה דרומה אל ואדי־מג'נונה. מזקני הערבים שמענו, כי לפני שנים רבות היו נוהגים להוביל בסירות תבן, זבל וצרכים אחרים מהחוף של ח'רבת־אל־מלאחה למינת־אזיב (נמלה של אזיב).

מכל האמור לעיל מתברר לנו, כי ח'רבת־אל־מלאחה מציינת את מקומה של נקודת־ישוב בתקופה הרומאית, שעמדה ליד הכביש הרומאי בין עכו ובין אזיב.

מהמקורות של התקופה הרומאית מכירים אנו את אזיב (²Ἐδιππα) כתחנה ראשונה בדרך חוף הים מצפון לעכו (Πτολεμαίς). אבל יש להניח, כי לאורך הכביש היו כמה ישובים ותחנות קטנות, שתושביהם היו ברובם נכרים. מכוונת לכך תוספתא אהלות י"ה, י"ד: "ההולך מעכו לכזיב מימינו למזרח הדרך טהורה משום ארץ העמים... משמאל למערב הדרך טמאה משום ארץ העמים"²). הישוב, שאת מקומו מציינת ח'רבת־אל־מלאחה, נמצא על חוף הים "למערב הדרך" ועל כן היה נחשב בוודאי על "ארץ העמים"³.

ירושלים, 6. 10. 1937

(2) ראה ש. קליין, דרך חוף הים (כתבי האוניברסיטה א', תרפ"ז), עמ' 8.

(3) לאחר שנכתבה רשימה זו נתברר לי, כי שריד של רצפת פסיפסים בח'רבת־אל־מלאחה